# Mustaqillik yillarida madaniy meros obyektlarini qayta tiklanishi tarixi

**S.Safarov**
Toshkent davlat texnika universiteti
dotsenti

**Annotatsiya.** Mazkur tezisda mustaqillik yillarida O‘zbekistonda madaniy meros obyektlarini qayta tiklash jarayonlari tahlil qilingan. Tarixiy obidalarni restavratsiya qilish, milliy qadriyatlarni asrash hamda ularni turizm va xalqaro madaniy aloqalarni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, davlat siyosati va xalqaro hamkorlikning o‘rni ochib berilgan.

**Kalit so‘zlar:** madaniy meros, restavratsiya, tarixiy obidalar, mustaqillik, milliy qadriyatlar, UNESCO, madaniy siyosat, turizm, tarixiy yodgorliklar, me’moriy meros.

**Annotation.** This thesis analyzes the restoration processes of cultural heritage sites in Uzbekistan during the years of independence. It highlights the importance of preserving historical monuments, protecting national values, and developing tourism and international cultural relations. The study also reveals the role of state policy and international cooperation in heritage restoration.

**Keywords:** cultural heritage, restoration, historical monuments, independence, national values, UNESCO, cultural policy, tourism, historical sites, architectural heritage.

Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda milliy qadriyatlarni tiklash, tarixiy xotirani asrash va madaniy meros obyektlarini qayta ta’mirlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Boy tarixiy va me’moriy merosga ega bo‘lgan O‘zbekiston hududida minglab tarixiy obidalar mavjud bo‘lib, ular xalqning ko‘p asrlik madaniy taraqqiyotini aks ettiradi. Mustaqillikdan keyingi davrda ushbu obyektlarni restavratsiya qilish, ilmiy o‘rganish va kelajak avlodlarga yetkazish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirildi.

Madaniy meros obyektlari nafaqat tarixiy yodgorlik sifatida, balki millatning ma’naviy boyligi va o‘zligini ifodalovchi muhim omil hisoblanadi. Shu sababli ularni qayta tiklash jarayonlari mamlakatning ma’naviy va madaniy taraqqiyotida alohida ahamiyat kasb etdi.

1991-yilda O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, milliy qadriyatlarni tiklash va tarixiy merosni asrash masalalariga katta e’tibor qaratildi. Sobiq sovet davrida ayrim tarixiy obidalar yetarli darajada e’tibor ko‘rmagan yoki boshqa maqsadlarda foydalanilgan edi. Mustaqillik yillarida esa tarixiy yodgorliklarni asl holatida saqlash va qayta tiklash bo‘yicha davlat dasturlari ishlab chiqildi[2].

1992-yilda “Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish to‘g‘risida”gi qonun qabul qilinishi tarixiy obidalarni himoya qilishning huquqiy asosini yaratdi. Mazkur qonun asosida ko‘plab me’moriy yodgorliklar davlat muhofazasiga olindi.

Shuningdek, O‘zbekiston xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘ydi. Ayniqsa, UNESCO bilan hamkorlik madaniy meros obyektlarini xalqaro miqyosda targ‘ib qilish va restavratsiya ishlarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynadi.

Mustaqillik yillarida Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi qadimiy shaharlardagi tarixiy obidalarni ta’mirlash va obodonlashtirish ishlari keng ko‘lamda amalga oshirildi.

Samarqand qadimdan Sharq sivilizatsiyasining markazlaridan biri bo‘lib kelgan. Mustaqillik yillarida Registon maydoni, Shohi Zinda majmuasi, Bibixonim masjidi va Amir Temur maqbarasi qayta

restavratsiya qilindi. 2001-yilda Samarqand shahri UNESCOning Butunjahon madaniy merosi ro‘yxatiga kiritildi. Bu esa shaharning xalqaro turizm markazi sifatidagi ahamiyatini yanada oshirdi.

Buxoro shahri islom madaniyatining yirik markazlaridan biri sifatida tanilgan. Mustaqillik yillarida Ark qal’asi, Poi Kalon majmuasi, Ismoil Somoniy maqbarasi kabi ko‘plab tarixiy obidalar qayta ta’mirlandi. 1997-yilda Buxoroning 2500 yilligi keng nishonlandi va bu tadbir tarixiy obidalarni tiklash ishlarini jadallashtirdi.

Xivadagi Ichan qal’a majmuasi dunyodagi noyob muzey-shaharlardan biri hisoblanadi. Mustaqillikdan keyin bu hududdagi tarixiy binolar qayta restavratsiya qilinib, sayyohlar uchun qulay sharoitlar yaratildi. Xiva shahri xalqaro turizmning muhim markaziga aylandi[4].

Amir Temur tavallud topgan Shahrisabz shahrida ham keng ko‘lamli restavratsiya ishlari amalga oshirildi. Oqsaroy majmuasi, Dorut Tilovat va Dorus Saodat ansambllari qayta tiklandi.

Madaniy meros obyektlarini qayta tiklash xalqning milliy o‘zligini anglashida muhim rol o‘ynadi. Tarixiy obidalar yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, milliy g‘urur va iftixor tuyg‘ularini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, qadimiy obidalar xalq amaliy san’ati, me’morchilik va hunarmandchilik an’analarini qayta rivojlantirishga yordam berdi. Restavratsiya jarayonlarida milliy me’morchilik uslublaridan foydalanilishi tarixiy an’analarni davom ettirish imkonini yaratdi.

Madaniy meros obyektlarini qayta tiklash turizm rivojiga ham katta turtki berdi. O‘zbekiston bugungi kunda Markaziy Osiyoning eng muhim turistik markazlaridan biri hisoblanadi. Tarixiy obidalar xorijiy sayyohlarni jalb qilishda asosiy omil bo‘lib xizmat qilmoqda.

Turizm rivoji orqali:

yangi ish o‘rinlari yaratildi;

mehmonxona va transport xizmatlari kengaydi;

milliy hunarmandchilik rivojlandi;

hududlar iqtisodiyoti mustahkamlandi.

Ayniqsa, “Buyuk Ipak yo‘li” turistik yo‘nalishining rivojlantirilishi O‘zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi mavqeini oshirdi[3].

So‘nggi yillarda restavratsiya jarayonlarida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga katta e’tibor qaratilmoqda. Tarixiy obidalarni 3D formatda raqamlashtirish, ilmiy konservatsiya usullarini qo‘llash va ekologik himoya choralarini kuchaytirish shular jumlasidandir.

Shuningdek, xalqaro ekspertlar ishtirokida tarixiy yodgorliklarni qayta tiklash ishlari amalga oshirilmoqda. Bu esa restavratsiya sifatining oshishiga xizmat qilmoqda.

Madaniy meros obyektlarini qayta tiklash jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan:

ayrim tarixiy obidalarning eskirganligi;

moliyaviy mablag‘larning yetishmasligi;

ekologik omillarning salbiy ta’siri;

turistlar oqimining ortishi natijasida yuzaga kelayotgan muammolar[5].

Kelajakda madaniy meros obyektlarini asrash va ulardan samarali foydalanish uchun xalqaro hamkorlikni kengaytirish, mutaxassislar tayyorlash va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik yillarida O‘zbekistonda madaniy meros obyektlarini qayta tiklash bo‘yicha ulkan ishlar amalga oshirildi. Tarixiy obidalarni restavratsiya qilish milliy qadriyatlarni asrash, xalqning tarixiy xotirasini tiklash va turizmni rivojlantirishda muhim omil bo‘ldi.

Bugungi kunda O‘zbekistonning qadimiy shaharlari va me’moriy yodgorliklari jahon miqyosida yuksak e’tirof etilmoqda. Madaniy meros obyektlarini asrab-avaylash va kelajak avlodlarga yetkazish har bir fuqaroning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021. — 464 b.
2. Ahmedov B. O‘zbekiston tarixi manbalari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2001. — 352 b.
3. Asqarov A. O‘zbekiston madaniy merosi tarixi. — Toshkent: Fan, 2017. — 288 b.
4. Rasulov A. Madaniy turizm va tarixiy obidalar. — Toshkent: Tafakkur, 2019. — 214 b.
5. Qudratov G‘. Madaniy merosni muhofaza qilish asoslari. — Samarqand: Zarafshon, 2018. — 196 b.